

РЕЦЕНЗИЯ

От: проф. д-р Маргарита Николаева Атанасова
УНСС / катедра Човешки ресурси и социална защита
Икономика и организация на труда

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“ по научна специалност Икономика и организация на труда в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по
защита на дисертационния труд съгласно Заповед №1309/19.05.2021 на Ректора на
УНСС.

Автор на дисертационния труд: Мария Христова Манчева

Тема на дисертационния труд: Застост на жените и съвместяване на професионалния и
личния живот

Информация за дисертанта

Представената автобиография показва, че Мария Христова Манчева след завършване на средно образование в Национална търговско-банкова гимназия, гр. София, е придобила образователно-квалификационна степен бакалавър и магистър, специалност „Застраховане и социално дело“, УНСС. В периода 2008-2018 г. Мария Манчева като хоноруван преподавател в катедра „Човешки ресурси и социална защита“ води семинарни занятия по дисциплините „Осигурителни системи“, „Социална политика“ „Социално подпомагане“, „Застраховане“, „Застрахователен пазар“ и др. През юли 2009 г. Мария Манчева е зачислена със заповед № 2412/2009 г. в докторската програма „Икономика и организация на труда“ към катедра „Човешки ресурси и социална защита“ като в процеса на обучението са изпълнени задълженията по индивидуален план на докторанта, но не е завършен дисертационният труд. След завръщане от отпуск по майчинство на основание представен проект на дисертационен труд съгласно заповед на ректора на УНСС №1134/20.05.2020 Мария Манчева е

зачислена в докторантура на самостоятелна подготовка, докторска програма „Икономика и организацията на труда“ (професионално направление 3.8.Икономика) към катедра „Човешки ресурси и социална защита“ с тема „Заетост на жените и съвместяване на професионалния и личния живот“. През май 2021 г. Мария Манчева представя разработен дисертационен труд за обсъждане и на основание на решение на Катедрения съвет на катедра „Човешки ресурси и социална защита“ (Протокол № 5/17.05.2021) и решение на Факултетния съвет на Общикономически факултет (Протокол № 6/18.05.2021) съгласно заповед №1309/19.05.2021 на ректора на УНСС се насрочва публична защита на дисертационен труд на тема „Заетост на жените и съвместяване на професионалния и личния живот“.

Обща характеристика на представения дисертационен труд

Темата за съвместяването на професионалния и личния живот привлича вниманието на изследователите през последните десетилетия в разнообразни ракурси, сред които се открояват проблемите на заетостта, вкл. заетостта на жените като значим параметър на трудовия пазар. След публикуване на европейската директива за равновесието между професионалния и личния живот (Официален вестник, 12 юли 2019 г) тази проблематика става особено актуална като се очаква от държавите членки на ЕС да транспонират разпоредбите ѝ в националното си законодателство до 2 август 2022 г. В този контекст е необходимо да се подчертае, че дисертационният труд е фокусиран върху актуална и значима тема за социално-икономическото развитие на нашата страна като член на ЕС. Дисертационният труд обхваща 210 стр.- въведение, основно изложение (структурирано в три основни части), заключение, списък на използваната литература и приложение. Първа глава (Теоретико-методологически основи на изследването) обхваща концептуални акценти, които са в основата на използваната в дисертационното изследване терминология. На основата на задълбочен преглед и анализ на български и чуждестранни публикации (в списъка на използваните литературни източници са включени 171 единици, от които 104 на български език и 67 на английски език) се систематизират, както същностни характеристики така и основни моменти от продължаващия дебат за многопластовото съдържание на трудовия пазар така и съвместяването на професионален и личен живот в контекста на

динамичната институционална рамка в България и Европейския съюз, регламентираща правото на участие на жените на пазара на труд и концепцията за съвместяването на професионалния и личния живот. Във втора глава (Анализ на заетостта на жените в Европейския съюз за периода 2010-2019 година) се представят резултатите от авторово изследване, базирано на оригинална методика включваща селектирани показатели за ключови параметри на заетостта на жените. В основата на тази селекция е разбирането, че заетостта на жените на трудовия пазар се характеризира с разнообразни аспекти, сред които за целите на настоящото изследване се открояват както времевите и пространствените параметрите на заетостта (вкл. по работно време и място) така и възрастта и степента на образование. В тази част от дисертацията се систематизират резултатите от проведения анализ и типологизация на заетостта на жените по показатели, за които има налична официална статистическа информация за страните от ЕС: коефициент на заетост на възраст 15-64 г. – жени; коефициент на заетост на възраст 15-64 г. с основно и по-ниско образование – жени; коефициент на заетост на възраст 15-64 г. със средно образование – жени; коефициент на заетост на възраст 15-64 г. с висше образование – жени; заетост на непълно работно време на възраст 15-64 г. – жени; заети, които работят от вкъщи на възраст 15-64 г. – жени. Резултатите от проведения клъстерен анализ за всяка година от периода в съответствие с изследователските задачи на дисертацията са основа за редица изводи, които се систематизират в последната част от втора глава. Тази част на дисертационния труд показва, че докторантът има способности за провеждане на самостоятелно задълбочено научно изследване, което обхваща както подготовка на съответната методическа рамка и осигуряване на съответните емпирични данни така и задълбочено интерпретиране на получените резултати. В трета глава (Сравнителен анализ на заетостта на жените и мъжете в Европейския съюз и тематични полета на политики за подобряване на съвместяването на професионален и личен живот) се представят резултатите от проведения анализ на равните възможности между мъжете и жените в областта на заетостта в Европейския съюз за периода 2010 – 2019 като се акцентира върху динамиката на следните показатели: коефициент на заетост на жените и мъжете; коефициент на безработица на жените и мъжете; заетите на непълно работно време жени и мъже; разлика в заплащането между жените и мъжете; коефициент на заетост

на лицата по образователно равнище и 2 деца под 6 годишна възраст. Специално място в тази част от дисертационното изследване заема проучването на разпространението на гъвкавите режими на работа като предпоставка за подобряване на възможностите за съвместяване на професионалния и личния живот. В контекста на поставените изследователски цели се анализират ключови акценти от възможностите за родителски отпуск в страните от Европейския съюз и практиките за осигурени грижи за деца в ранна детска възраст (като фактор за подобряване на съвместяването между професионалния и личния живот) В дисертационното изследване са включени проучени политики за подкрепа на съвместяването на професионалния и личен живот, които се прилагат в някои страни от Европейския съюз. Последната част на трета глава обхваща изведени от докторанта проблеми на съвместяването на професионалния и личния живот като основа за ключови тематични полета и предизвикателства пред политиките за съвместяване на професионалния и личния живот.

В увода на дисертационното изследване е представена целта на дисертационното изследване: да се проучат и анализират същностни характеристики, състояние, динамика и проблеми на заетостта на жените в контекста на концепцията за съвместяване на професионален и личен живот и да се очертаят предизвикателства пред политиките в тази сфера. Във връзка с изпълнението на поставената цел се систематизират разнообразни изследователски задачи, които се групират в следните направления: да се проучат и систематизират същностни характеристики на ключови концепции, които са в основата на настоящото изследване: трудов пазар, заетост, съвместяване на професионален и личен живот и др.; да се направи типологизация на заетостта на жените в Европейския съюз през 2010-2019 г. като се очертаят основни тенденции в динамиката по съответните параметри; да се подготви и проведе емпирично изследване на заетостта на жените в Европейския съюз, за периода 2010-2019 г. и да се открият основни проблеми при съвместяване на професионалния и личния живот в контекста на икономическа активност и заетост при жените; да се проучат прилагани политики и практики за насърчаване на заетостта на жените и съвместяване на професионалния и личния живот и да се очертаят предизвикателства пред политиките в тази област. В контекста на поставените задачи обект на

изследването са жените на пазара на труда в страните от Европейския съюз, а предмет на изследването е заетостта на жените и възможностите за съвместяването на професионалния и личния им живот. В процеса на изследването се използват сравнителният, аналитичният, индуктивният и дедуктивният методи. Синтезирани са литературни източници и е направено емпирично изследване, съчетани с подходящ статистически инструментариум, включващ клъстерния анализ. За целите на дисертационното изследване се използват данни на Евростат и НСИ (EU Labour Force Survey; Reconciliation between work and family life, LFS, Eurostat 2019; Наблюдение на работната сила, 2019) и публикувани резултати от специализирани изследвания в тази област - OECD Family Database; European Quality of Life, Survey 2016; Early Childhood Education and Care in Europe, Eurydice report, 2019; 15th International Review of Leave Policies and Related Research 2019, INLPR; Parental and paternity leave – Uptake by fathers, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2019; She figures 2018, European Commission, Research and Innovation.

Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Постигането на изследователската цел в дисертационния труд се осъществява чрез успешно изпълнение на поставените задачи, във връзка с което се открояват резултатите от проучване на типологизация на заетостта на жените в Европейския съюз през 2010-2019 г., въз основа на което се очертават основни тенденции в динамиката на коефициента на заетост на възраст 15-64 г., коефициента на заетост на възраст 15-64 г. с основно и по-ниско образование, коефициента на заетост на възраст 15-64 г. със средно образование; коефициента на заетост на възраст 15-64 г. с висше образование, заетост на непълно работно време на възраст 15-64 г.; заети, които работят от вкъщи на възраст 15-64 г. В проведеното дисертационно изследване се открояват резултатите, които са свързани със систематизиране, както на основни проблеми при съвместяване на професионалния и личния живот в контекста на икономическа активност и заетост при жените, така и прилагани практики за насърчаване на заетостта на жените и съвместяване на професионалния и личния живот като основа за очертаване на предизвикателства пред политиките в тази област.

Представеният дисертационен труд показва, че поставената цел е постигната чрез успешно изпълнение на изследователските задачи. Постигнатите резултати показват, че дисертантът има способности да провежда на самостоятелно научно проучване, да конструира изследователски инструментариум, да интерпретира задълбочено получените данни и да анализира изследваните параметри на трудовия пазар и заетостта.

Оценка на научните и научно-приложни приноси

Успешното изпълнение на поставените изследователски задачи и цели на дисертационния труд е основа за формираните приносни моменти на дисертацията, които са представени в заключителната част на разработката. Сред приносите с научен и научно-приложен характер се открояват, както приложеният концептуален подход за типологизация на заетостта на жените в Европейския съюз като се очертават ключови тенденции в динамиката на коефициента на заетост по степени на образование и форми на заетост, така и изведените и аргументирани (въз основа на емпирично изследване на заетостта на жените в Европейския съюз, за периода 2010-2019 г.) основни проблеми при съвместяване на професионалния и личния живот в контекста на икономическа активност и заетост при жените. Научно-приложен характер имат приносите свързани с проучени и представени политики (вкл. и добри практики, които са доказали своята ефективност, както на макро-ниво така и на ниво предприятие) за съвместяване на професионалния и личния живот въз основа на които се очертават бъдещи предизвикателства в тази област. Систематизираните приноси имат потенциал да обогатяват знанието в изследваната област (заетост на жените и съчетаването на професионален и личен живот) и да фокусират вниманието на изследователи, експерти и ръководители върху предизвикателствата пред политиките в тази сфера.

Оценка на публикациите по дисертацията

В документацията по процедурата дисертантката е представила три публикации в научни списания: Манчева, М., Съвременни аспекти на равенството

между жените и мъжете в областта на заетостта, стр. 80-93, сп. Панорама на труда, бр. 1/2020г.; Манчева, М., Актуални проблеми при заетостта на жените, стр. 41-53, сп. Индустриални отношения и общественото развитие, бр. 1/2020 г.; Манчева, М., Проблеми при съвместяването на професионалния и личния живот в Европейския съюз, стр. 62-76, сп. Панорама на труда, бр. 2/2020. Публикуваните статии обхващат част от резултатите в дисертационното изследване и дават възможност тази информация да достигне до широк кръг от академичната общност.

Оценка на автореферата

Авторефератът коректно отразява съдържанието на дисертационния труд и представя съществените аспекти и резултати на дисертационното изследване.

Заклучение

На основата на представените изводи и оценки, може да се обобщи, че дисертационният труд разработен от Мария Манчева представя резултатите от оригинално авторско изследване в областта на заетостта на жените и съвместяване на професионалния и личния живот и отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, на Правилника за неговото прилагане, на Правилника за провеждането на конкурси за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности на УНСС, както и на Правилника за учебната дейност на УНСС за получаването на образователната и научната степен „доктор”. Това ми дава основание да гласувам „за“ и да препоръчам на научното жури да присъди на Мария Христова Манчева образователната и научна степен доктор по професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Икономика и организация на труда“

07.06.2021

Подпис:
Проф. д-р М. Атанасова

EVALUATION REVIEW

From: Prof. Dr. Margarita Nikolaeva Atanassova

Scientific Specialty Economics and Labor Organization

University of National and World Economy – Sofia

About: dissertation for the award of educational and scientific degree "Doctor" in the scientific specialty Economics and labor organization

Grounds for submitting the review: participation in the composition of the scientific jury for the defense of the dissertation according to Order № №1309/19.05.2021 of the rector of UNWE

Author of the dissertation: Maria Hristova Mancheva

Topic of the dissertation: Employment of women and reconciling work and private life

Information about the author

The presented CV shows that Maria Hristova Mancheva after graduating from high school at the National Trade and Banking High School, Sofia, has obtained a bachelor's and master's degree, majoring in "Insurance and Social Affairs", UNWE. In the period 2008-2018 Maria Mancheva is a part-time lecturer in the Department of Human Resources and Social Protection and leads seminars in the disciplines "Insurance Systems", "Social Policy", "Social Assistance", "Insurance", "Insurance Market" and others. In July 2009 she was enrolled by order № 2412/2009 in the doctoral program Economics and labor organization at the Department of Human Resources and Social Protection and in the process of education the obligations under the individual plan of the doctoral student were fulfilled, but the dissertation was not completed. After returning from maternity leave on the basis of a submitted project of a dissertation according to an order of the Rector of UNWE №1134 / 20.05.2020 Maria Mancheva is enrolled in a doctoral program "Economics and Labor Organization" in self-study at the Department of Human Resources and Social Protection -

theme „Employment of women and reconciling work and private life“ In May 2021 Maria Mancheva presented a developed dissertation for discussion and on the basis of a decision of the Department Council of the Department of Human Resources and Social Protection (Minutes №5 / 17.05.2021) and a decision of the Faculty Council of the Faculty of General Economics (Minutes №6 / 18.05.2021) according to order №1309 / 19.05.2021 of the Rector of UNWE is scheduled public defense of a dissertation on "Women's employment and reconciliation of professional and private life"

General characteristics of the presented dissertation

The topic of reconciling professional and personal life has attracted the attention of researchers in recent decades in a variety of perspectives, among which are the problems of employment, incl. women's employment as a significant parameter of the labor market. Following the publication of the European Directive on work-life balance (Official Journal, 12 July 2019), this issue has become particularly relevant and EU Member States are expected to transpose its provisions into national law by 2 August 2022. In this context, it is necessary to emphasize that the dissertation is focused on a topical and important topic for the socio-economic development of our country as an EU member. The dissertation includes 210 pages - introduction, main presentation (structured in three main parts), conclusion, list of references and appendix. The first chapter (Theoretical and methodological bases of the research) covers conceptual accents, which are the basis of the terminology used in the dissertation research. Based on an in-depth review and analysis of Bulgarian and foreign publications (171 items are included in the list of used literature sources, of which 104 in Bulgarian and 67 in English) both essential characteristics and main points of the ongoing debate on the multilayered content of the labor market and the reconciliation of professional and personal life in the context of the dynamic institutional framework in Bulgaria and the European Union, regulating the right of women to participate in the labor market and the concept of reconciling professional and private life. The second chapter (Analysis of women's employment in the European Union for the period 2010-2019) presents the results of an author's study based on an original methodology including selected indicators for key parameters of women's employment. At the heart of this selection is the understanding that

women's employment in the labor market is characterized by various aspects, among which for the purposes of this study stand out both temporal and spatial parameters of employment (including working hours and place) and age and degree of education. This part of the dissertation systematizes the results of the analysis and typology of women's employment by indicators for which official statistical information is available for EU countries: employment rate aged 15-64 - women; employment rate aged 15-64 with primary and lower education - women; .employment rate aged 15-64 with secondary education - women; employment rate aged 15-64 with higher education - women - part-time employment aged 15-64 - women; employees working from home aged 15-64 - women. The results of the cluster analysis for each year of the period in accordance with the research tasks of the dissertation are the basis for a number of conclusions, which are systematized in the last part of Chapter 2. This part of the dissertation shows that the doctoral student has the ability to conduct independent in-depth research, which covers both the preparation of the relevant methodological framework and the provision of relevant empirical data and in-depth interpretation of the results. The third chapter (Comparative analysis of employment of women and men in the European Union and thematic policy areas to improve work-life balance) presents the results of the analysis of equal opportunities for men and women in employment in the European Union. for the period 2010 - 2019, focusing on the dynamics of the following indicators: employment rate of women and men; unemployment rate for women and men; part-time women and men; pay gap between women and men; employment rate of persons at educational level and 2 children under 6 years of age. A special place in this part of the dissertation research is occupied by the study of the spread of flexible work regimes as a prerequisite for improving the opportunities for reconciling professional and personal life. In the context of the set research goals, key highlights of the possibilities for parental leave in the countries of the European Union and the practices for provided care for children in early childhood are analyzed - as a factor for improving the reconciliation between professional and personal life. The dissertation research includes researched policies to support the reconciliation of professional and personal life, which are applied in some countries of the European Union. The last part of the third chapter covers the problems of work-life balance raised by the doctoral student as a basis for key thematic fields and challenges for work-life balance policies.

The introduction to the dissertation research presents the purpose of the dissertation research: to study and analyze the essential characteristics, status, dynamics and problems of women's employment in the context of the concept of reconciling work and private life and to outline policy challenges in this area. In connection with the implementation of the set goal, various research tasks are systematized, which are grouped in the following directions: to study and systematize the essential characteristics of key concepts that are the basis of this study: labor market, employment, reconciling professional and personal life, etc ; to make a typology of women's employment in the European Union in 2010-2019, outlining the main trends in the dynamics of the relevant parameters; to prepare and conduct an empirical study of women's employment in the European Union for the period 2010-2019 and to highlight key issues in reconciling work and private life in the context of economic activity and women's employment; to study applied policies and practices for promoting women's employment and reconciling work and private life and to outline policy challenges in this area. In the context of the set tasks, the object of the study are women on the labor market in the countries of the European Union, and the subject of the study is the employment of women and the opportunities for reconciling their professional and personal lives. The comparative, analytical, inductive and deductive methods are used in the research process. Literature sources have been systematized and an empirical study has been performed, combined with appropriate statistical tools, including cluster analysis. For the purposes of the dissertation research, data from Eurostat and NSI (EU Labor Force Survey; Reconciliation between work and family life, LFS, Eurostat 2019; Labor Force Survey, 2019) and published results from specialized research in this field are used- OECD Family Database; European Quality of Life, Survey 2016; Early Childhood Education and Care in Europe, Eurydice report, 2019; 15th International Review of Leave Policies and Related Research 2019, INLPR; Parental and paternity leave – Uptake by fathers, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2019; She figures 2018, European Commission, Research and Innovation.

Evaluation of the obtained scientific and scientific-applied results

Achieving the research goal in the dissertation is achieved through the successful implementation of the tasks, in connection with which the results of a study of typology of women's employment in the European Union in 2010-2019 stand out, based on which the main trends in the dynamics the employment rate aged 15-64, the employment rate aged 15-64 with primary and lower education, the employment rate aged 15-64 with secondary education; employment rate aged 15-64 with higher education, part-time employment aged 15-64; employees who work from home aged 15-64. The dissertation research highlights the results related to the systematization of both the main problems in combining professional and personal life in the context of economic activity and employment in women and applied practices for promoting women's employment and reconciling professional and private life as a basis for outlining policy challenges in this area. The presented dissertation shows that the goal is achieved by successfully completing the research tasks. The results show that the dissertation has the ability to conduct independent research, to construct research tools, to interpret in depth the data obtained and to analyze the studied parameters of the labor market. and employment. The outlined results give grounds to conclude that the doctoral student has achieved the set research goal and has achieved a number of results of theoretical and applied nature.

Evaluation of the scientific and applied scientific contributions

The successful implementation of the set research tasks and goals of the dissertation is the basis for the formed contribution moments of the dissertation, which are presented in the final part of the dissertation. Among the contributions of scientific and scientific-applied nature, the applied conceptual approach for typology of women's employment in the European Union stands out, outlining key trends in the dynamics of the employment rate by levels of education and forms of employment and derived and reasoned based on an empirical study of women's employment in the European Union, for the period 2010-2019) main problems in reconciling work and private life in the context of economic activity and employment in women. The contributions related to researched and presented policies

(including good practices, which have proven their effectiveness both at macro and enterprise level) for reconciling professional and personal life, on the basis of which future challenges are outlined, have a scientific and applied character. in this area. Systematized contributions have the potential to enrich knowledge in the field of study (women's employment and work-life balance) and to focus the attention of researchers, experts and managers on policy challenges in this field.

Evaluation of publications

In the documentation on the procedure the dissertation has presented three publications in scientific journals: Mancheva, Contemporary aspects of equality between women and men in the field of employment, 80-93, Panorama of Labor, 1/2020; Mancheva, Current Problems in Women's Employment, 41-53, Industrial Relations and Social Development, Vol. 1/2020; Mancheva, Problems in Reconciling Professional and Personal Life in the European Union, 62-76, Panorama of Labor, 2/2020. The published articles cover some of the results in the dissertation research and enable this information to reach a wide range of academics.

Evaluation of the abstract

The abstract correctly reflects the content of the dissertation and presents the essential aspects and results of the dissertation research.

Conclusion

Based on the presented conclusions and assessments, it can be summarized that the dissertation developed by Maria Mancheva covers the results of an original author's research in the field of women's employment and reconciliation of professional and personal life and meets the requirements of the Academic Staff Development Act. in the Republic of Bulgaria, the Regulations for its implementation, the Regulations for conducting competitions for obtaining scientific degrees and holding academic positions at UNWE, as well as the Regulations for the educational activity of UNWE for obtaining the educational and

scientific degree "Doctor. This gives me a reason to vote "yes" and to recommend to the scientific jury to award Maria Hristova Mancheva the educational and scientific degree of Doctor- professional field 3.8. Economics scientific specialty "Economics and labor organization".

Reviewer:

(Prof.Margarita Atanassova, Ph.D.)